

Savez antifašističkih boraca i antifašista Republike Hrvatske

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije in

Associazione Nazionale Partigiani d'Italia

Znanstveno srečanje v Zagrebu: „Fojbe – mit in resnica“

Izjava za javnost

Podpreti je treba prizadevanja hrvaških, italijanskih in slovenskih strokovnjakov, ki želijo rekonstruirati zgodovinsko resnico o tragičnih dogodkih, povezanih s fojbami in množičnim izseljevanjem po kapitulaciji fašistične Italije septembra 1943 in po osvoboditvi dežele Furlanija - Julijska krajina maja 1945. Tako bomo okrepili sodelovanje in medsebojno razumevanje med temi tremi narodi in državami.

Takoj po vojni, še intenzivneje pa v 90-ih letih, so nekatere italijanske politične sile tragične dogodke, povezane s fojbami in izseljevanjem, izkoriščale v politične namene, pri čemer so prikrivale fašistične zločine na obmejnem območju in vojaško okupacijo nekdanje Jugoslavije s strani Italije. Mešana italijansko-slovenska komisija je v zadnjih letih 20. stoletja pripravila poročilo, ki je prineslo skupni vpogled v te dramatične dogodke, a ga je italijanska oblast povsem ignorirala.

Zlasti od leta 2004, ko je v veljavo stopil zakon o Dnevu spomina na žrtve fojb in množičnega izseljevanja, so v Italiji podprli enostranski javni diskurz, s katerim so želeli diskreditirati italijansko in jugoslovansko odporniško gibanje.

V mnogih primerih so fojbe posledica nasilne in represivne politične dinamike, povezane z okupacijo takratnega ozemlja.. Ubite so bile številne osebe, odgovorne za kazniva dejanja, vendar pa tudi nedolžni ljudje in celo nekateri posamezniki, vključeni v osvobodilno gibanje. V nekaterih drugih primerih so bile fojbe rezultat slepe želje po maščevanju, spet v tretjih so bile dejanja resničnih zločincev. Obsojamo vse usmrtitve in priznavamo tragedijo množičnega izseljevanja Italijanov, ki so živeli v Istri in Dalmaciji. Zgodovinske raziskave kažejo, da so in še vedno obstajajo izrazita pretiravanja in zlorabe, katerih cilj ni razkritje zgodovinske resnice, temveč izkoriščanje teh dogodkov za vzpostavitev simbolov politične in nacionalne identitete.

Obsojamo sramoten molk o zločinih in deportacijah, storjenih s strani italijanskih okupacijskih sil, o potujčevanju Hrvatov in Slovencev, o nekaznovanju italijanskih vojnih zločincev in o italijanski podpori zločinskemu režimu Anteja Pavelića na Hrvaškem.

Tudi v drugih državah poleg Italije so prisotne težnje po izolaciji in izpostavljanju posameznih dogodkov ter posameznih tragedij, ki so se zgodile med drugo svetovno vojno. Ta pojav je zakoreninjen v delovanju skupin, ki si prizadevajo zmanjšati ugled protifašističnih sil.

Pri interpretaciji in rekonstrukciji teh dramatičnih dogodkov se moramo ogniti interpretacijam zgodovine z vidika enega samega naroda. Namesto tega si moramo prizadevati za

nadnacionalen in objektiven pogled na zadeve. Nasprotovati je treba vsakršni nacionalistično obarvani interpretaciji zgodovine.

Fojbe in množično izseljevanje sta skupna preteklost treh narodov. Izjemne razsežnosti trpljenja Istre, Slovenskega primorja in vseh slovenskih in hrvaških območij, ki so jih zasedli Italijani, ter trpljenje zaradi izgnanstva in usmrtitev v fojbah lahko razumemo le, če spodbudimo kulturo spoštovanja, strpnosti in povezovanja.

Meja med Hrvaško, Slovenijo in Italijo ne sme biti ovira med narodi, temveč vrata za medsebojno sodelovanje.

Za doseg te ciljev predlagamo:

- 🎬 da se državne in javne institucije strogo držijo zgodovinske resnice obdobja druge svetovne vojne in protifašističnega boja v vseh treh državah;
- 🎬 da se z raziskavami, izvedenimi s strani poklicnih zgodovinarjev, pojasni razloge in odgovornost za fojbe in množično izseljevanje ter za vse, kar je sledilo kapitulaciji Italije in osvoboditvi Istre, Dalmacije in vseh nekdanjih jugoslovanskih ozemelj pod italijansko okupacijo;
- 🎬 da se fojbe in izseljevanje ne uporabljajo za politične namene ali za širjenje lažnih in revizionističnih ideologij;
- 🎬 da nadaljujemo z neodvisnimi zgodovinskimi raziskavami, s katerimi bomo politični, medijski in akademski krajini postregli z dejstvi o fašizmu in nacizmu;
- 🎬 da ta prerojen spomin kljubuje zgodovinskemu revizionizmu in ustvarjanju povezav med zgodovinskimi dejstvi in politiko;
- 🎬 da institucije v vseh treh državah ponovno in dokončno prevzamejo protifašistično in protinacistično držo.

Zagreb – Ljubljana – Rim, 9. februar 2023

Franjo Habulin (SABA RH) Gianfranco Pagliarulo (ANPI) Marijan Križman (ZZB NOB)